

Franc TRČEK

Diskurzivna analiza aktualnih strokovnih pogledov na urbanistične probleme Ljubljane

V prispevku poskušamo z uporabo diskurzivne analize umestiti aktualne strokovne poglede na urbanistične probleme Ljubljane v širše konceptualne okvire, ki so opazni, če že ne prevladujoči po posameznih urbanističnih strokah. Ugotavljamo, da domači strokovnjaki običajno izhajajo iz systemskega diskurza, ki z naborom izrazov, kot so sistemi, strukture, ravni, celote, politike, vloge, plan ipd., navidezno zagotavlja kompleksnost pristopa. Ta se izkaže kot pretirano abstrakten ter prepletajoč se s političnim diskurzom, ki kot ključni smeri razvoja poudarja evropskost in ekološkost. Prehod iz te abstraktno-sistemske ravni na obravnavo konkretnih problemov je skorajda nemogoč, zato se strokovnjaki zatečejo v ožje terminološke okvire svoje konkretne stroke. Analiz konkretnih primerov se lotevajo deskriptivno in pri ponujanju rešitev ne gledajo na širše povezave in posledice. Ta ozka strokovna samozadostnost očitno še ni zmožna ne odprtosti do drugih strok ne kritične strokovne distance do mestnih politik.

The article utilises discursive analysis in an attempt at positioning present expert viewpoints on urban development issues in Ljubljana in a wider conceptual framework of present, if not prevailing, independent urbanistic professions. We can establish that domestic experts generally stem from the systematic discourse, which uses expressions, such as system, structure, level, entity, policy, role, plan etc., simulates a comprehensive approach. This proves to be overtly abstract and intertwined with the political discourse, whose main development orientations emphasise the European and Ecological contexts. The transition from the abstract-systemic level to treatment of real issues is almost impossible, thus experts retreat to the narrowly defined terminological frameworks of their own professions. Analyses of case studies are tackled descriptively and the offered solutions never provide a broader aspect of links and consequences. Such professional self-sufficiency is obviously still incapable of openness to other professions nor conditioned to have a critical professional distance from urban politics.

Diskurzivna analiza
Strokovni pogledi
Urbanizem
Ljubljana
Prostorski razvoj

Discursive analysis
Expert viewpoints
Urbanism
Ljubljana
Spatial development

1. Uvod

Ob medijskem spremljanju dogajanja na področju tako vsakdanjega (so)upravljanja kot tudi urbanističnega razvoja mesta Ljubljane že več kot desetletje prevladujejo kritični toni, ki opozarjajo, da mesto slabo funkcionira in da »zamujamo razvojne priložnosti« (glej Trček, 2002). Razloge za to kritični publicisti običajno vidijo na eni strani v drobnem političnem obračunavanju med trenutno mestno oblastjo in opozicijo ter na drugi strani v prevladovanju pohlepa gradbenih lobijev nad interesi in

potrebami mesta, meščanov in obiskovalcev Ljubljane.

Namen članka je poskus analize pogledov domačih strokovnjakov, ki se ukvarjajo s problemi urbane in družbeno-prostorskega razvoja, na urbane probleme Ljubljane. Ker nas raziskovalno zanimajo predvsem kontekstualni pomeni v strokovnih besedilih o urbanih vprašanjih Ljubljane, je naš metodološki pristop diskurzivna analiza. Gre za eno od različic analize besedil, ki se usmerja na kontekstualno, pomensko analizo obravnavanih besedil.^[1] Pri tem nas ob

razvojnih problematikah, ki jih zaznavajo urbanistične stroke, in ob predlogih, ki jih te ponujajo za njihovo razreševanje, zanima tudi, znotraj katerih diskurzivnih praks se stroke in strokovnjaki gibljejo, ko poskušajo najti odgovore na zagate prihodnjega urbanega razvoja Ljubljane. Analiza diskurzivnih praks se nam zdi pomembna, ker izhajamo iz predpostavke, da pripadnost konkretnim diskurzivnim poljem, če že ne teoretičnim izhodiščem ali šolam urbanizma, močno določa zorni kot in tudi predlagane rešitve konkretnih problematik.

2. Viri podatkov in metoda dela

Strokovne članke, ki jih obravnavamo v naši analizi, smo izbrali iz množice člankov, ki jih objavljata vodilni domači periodiki za področje urbanizma in arhitekture – reviji *Urbani izziv* in *AB* – v zadnjih petih letih. Merilo za uvrstitev v bazo strokovnih člankov je, da avtor(ji) obravnavajo problematiko Ljubljane ali t. i. širše ljubljanske regije. Po tem kriteriju smo v bazo uvrstili 27 člankov ter obrazložitev natečajne komisije anonimnega enostopenjskega urbanističnega natečaja s povabljenimi udeleženci za območje Potniškega centra Ljubljana (PCL), ki je poskušal odgovoriti na enega od perečih urbanistično-infrastrukturnih problemov razvoja Ljubljane.^[2]

Besedila, uvrščena v bazo, segajo od znanstvenih člankov s celotno predpisano formo (povzetek, ključne besede, literatura) prek krajših sestavkov do polemik. Prvi vtis ob oblikovanju baze strokovnih člankov je, da kljub številnim nerazrešenim in razvojno perečim problemom urbanega razvoja Ljubljane in celotne regije ta tematika sicer najde prostor kot tema za obdelavo znotraj strokovnih krogov, a ne v tolikšnem obsegu, kot bi lahko hipotetično pričakovali.

Po oblikovanju baze, ki obsega 252 strani, smo se lotili analize. Analizo, ki nas bo pripeljala do ugotovitev o prevladujočih diskurzivnih praksah, lahko razdelimo na dva dopolnjujoča se dela. Po branju in podrobnejšem spoznavanju s članki smo najprej izvedli kvantitativni del analize. Izhajali smo iz predpostavke, da nam že sama pogostost pojavljanja določenih besed in še zlasti strokovnih terminov kaže tako na prevladujoče izbire tem kot na pestrost pristopov. Za kvantitativno analizo besedil smo uporabili program textSTAT 2.6, ki nam omogoča tako frekvenčno kot tudi konkordančno analizo.

V prvem koraku smo analizirali pogostost pojavljanja besede v celotni bazi in v povzetkih, če je šlo za znanstvene članke. Za preprostejše in razumljivejše predstavljajanje pogostosti pojavljanja smo razvili indeks pogostosti termina (IPT), ki ga računamo po naslednjem postopku:

$$IPT = (FT/\text{ŠB}) * 1000$$

FT = frekvenca pojavljanja konkretnega termina

ŠB = število vseh besed v bazi

IPT nam predvsem omogoča preprostejše podajanje pogostosti, ker se pojmi praviloma pojavljajo v deležih manjših od 0,5 %, potem ko odštejemo veznike, medmete, nekatero pridevnike in glagol biti.

V nadaljevanju smo se v konkordančni analizi usmerili na probleme, predloge in projekte, ki jih obravnavajo prispevki. V prvem koraku smo s programom textSTAT 2.6 izhajali iz korenov besed in pogledali, kje se pojavljajo ti izrazi. V drugem koraku pa smo vsebinsko analizirali, na kaj se nanašajo in navezujejo. To pomeni, da smo analizirali, katere probleme strokovnjaki obravnavajo in kako, kakšne predloge imajo za njihovo reševanje ter katere projekte predlagajo.

V tretjem delu analize smo za primerjavo opravili isto vsebinsko analizo v bazi aktualnih časopisnih člankov o Ljubljani, ki so jo oblikovali kolegi za diskurzivno analizo časopisnih člankov. Predvsem nas je zanimalo, koliko se strokovni članki razlikujejo od novinarskih pri zaznavanju perečih razvojnih problematik in pri artikulaciji rešitev.

Ob navedenem smo v naši analizi namenili pozornost še dvema za umeščanje v diskurzivna polja ključnima pojavoma: komparativnosti in seznamom literature. Pri prvem smo analizirali, koliko strokovnjaki poskušajo iskati vzpored-

nice s sorodnimi problemi v drugih mestih in (ne)uspešnostjo njihovega reševanja. Sezname literature pri znanstvenih člankih pa najbolj neposredno kažejo tako pripadnost miselnim krogom kot tudi strokovna omrežja, v katera se vključujejo posamezni strokovnjaki.

3. Analiza povzetkov in ključnih besed

Predstavitev ugotovitev začinjamo z analizo povzetkov in ključnih besed. Od vseh zajetih besedil je bilo 18 člankov opremljenih kot standardni znanstveni tekst. Pri tem izhajamo iz predpostavke, da so povzetki in ključne besede, ki jih običajno napišejo in prispevajo sami avtorji, prva informacija, po kateri naj bi prepoznavali njihovo delo. Pri obojem gre predvsem za tematsko-konceptualno samouvrstitev avtorjev.

Že iz analize ključnih besed lahko vidimo osnovne tematske in konceptualne usmeritve strokovnjakov pri obravnavi perečih urbanih problematik Ljubljane. Kljub nizki stopnji ponavljanja ključnih besed vidimo, da se strokovnjaki usmerjajo na eni strani v celostne sistemske obravnave urbane problematike (integracija, regionalni razvoj, tipologija, urbanizacija, urbana omrežja ...), na drugi pa v konkretnije sektorske (promet, stanovanja, zelene parkovne in rekreacijske površine, tramvaj ...) ter prostorske probleme (Barje, Sava, mestni park, obrežna krajina). Ob prevladi urbanističnih terminov je med ključnimi besedami opazen velik delež terminologije krajske arhitekture. Ob tem sta vidna tudi koncepta varovanja narave in trajnostnega razvoja, a na tej ravni analize še ne moremo reči, koliko gre za »modno muho« in politično korektnost uporabe tega razvojnega koncepta (glej preglednico 1).

V nadaljevanju smo po frekvenčni analizi celotnih povzetkov izračunali IPT in ga predstavljamo v naslednji tabeli za termine, ki se v povzetkih pojavljajo vsaj trikrat. Iz preglednice 2 vidimo, da gre za relativno malo terminov. Najvišje IPT tako

dosegajo splošni termini: razvoj, prostor, mesto, Slovenija, promet, Ljubljana, poselitev, kar kaže na skupno metaizhodišče večine avtorjev. Tako v povzetkih nakazujejo, da izhajajo iz širše prostorske problematike, in opozarjajo na svoj holi-

stični pristop, ki ga potem aplicirajo na konkretne problematike (npr.: Krajinski park Barje, mestni park, obrežje Save, stanovanjska problematika ...), ali pa poskušajo ostati na tej sistemski ravni in analizirati Ljubljano in ljubljansko regijo kot kompleksno urbano omrežje.

Preglednica 1: Uporabljene ključne besede

avtoceste	razpoznavna struktura
Barje	razpršenost
centralnost	razvoj poselitve
domišljija	reciklaža prostora
Domžale	regionalni razvoj
Evropska unija 2x	regionalno mesto
evropska urbana opazovalnica	rekreacija 2x
gospodarske cone	Sava
identiteta	simulacija vpliva izgradnje
igra	Slovenija 3x
integracija	stanovanjska politika
javni potniški promet 2x	stanovanjska ponudba
javni promet in poselitev	stanovanjska soseska 2x
kakovost bivanja	strategija trajnostnega razvoja
krajinska arhitektura	strnjeni razvoj
krajinski park	tipologija
Ljubljana 9x	trajnostni razvoj
Ljubljansko barje	tramvaj
logistika	transport
mestna krajina	uravnotežen prostorski razvoj
mestni park	urbana mobilnost
mesto	urbana omrežja
model decentralizirane zgojitve	urbana regija
obrežna krajina	urbani prostor
odprti prostor	urbani razvoj
odprti prostori mesta	urbanistična dediščina
otrok	urbanistično načrtovanje
Plečnik	urbanizacija 2x
podoba mesta	urbano omrežje
poselitev 2x	varovano območje
poudarek	varstvo narave
primestni javni promet	vplivi izgradnje AC na razvoj
promet	vrednotenje in izbira variante AC
prometni terminal	zasebna najemna stanovanja
prometno planiranje	zasebni najemni sektor
prosti čas 2x	zelene površine mesta
prostorske povezave	zeleni prostor
prostorski plan mesta	značilna območja
ranljivost urbanega prostora	Žusterna

Analizo povzetkov in ključnih besed lahko sklenemo z ugotovitvijo, da v

Preglednica 2: IPT povzetkov – za termine, ki se pojavljajo najmanj trikrat

razvoj/a/u	15,9
prostor/a/u	9,1
mesto/a/u	8,6
Slovenije/i	7,8
promet/a	6,7
prostorsko/ega	6,3
javni/javnega	5,8
mestno/ega	5,7
Ljubljana/e/i	5,3
poselitve	4,3
sistema	2,9
pomena	2,4
načrtovanja	1,9
osnovi	1,9
predlog	1,9
prostorov	1,9
razvojnih	1,9
AC	1,4
delu	1,4
izhodišča	1,4
koncept	1,4
lastnino	1,4
možnosti	1,4
novih	1,4
oblikovanja	1,4
okolja	1,4
programi	1,4
razmišljanja	1,4
središč	1,4
urbanih	1,4
varstva	1,4
veliko	1,4
vprašanja	1,4
vrednotenja	1,4

obojih prevladujejo najbolj splošne ključne besede, ki nekako zakoličijo najširši možni prostor stroke in opozarjajo na nekatere, verjetno večne probleme mest (promet, stanovanjska problematika, zelene površine, ekološka problematika, (ne)načrtovana urbanizacija). Ob tem je v ospredju poudarjanje ekološke problematike, ki mu sledijo konkretizacije terminov glede na konkretne probleme, ki se jih posamezni avtorji lotevajo. Povedano na kratko, se v povzetkih kaže prehod iz splošnega, sistemskega pristopa v konkretnosti, kjer se kot most običajno uporablja ekološka ali pa urbanistično-sistemska perspektiva.

4. Frekvenčna analiza celotnih strokovnih besedil

V nadaljevanju smo najprej analizirali, kolikokrat se pojavi posamezni termin glede na celotno bazo strokovnih besedil. Pri tem smo frekvenco vseh besed v bazi pomnožili z 0.9 in izločili tiste, ki se nanašajo na sezname uporabljene literature in tabelarne prikaze, ter dobili vrednost ŠB (103.795) za izračun indeksa IPT. Seštete frekvence, kjer upoštevamo različne glagolske, samostalniške in pridevniške oblike, za besede, ki se v celotni bazi pojavljajo več kot desetkrat, podajamo v prilogi 1. V obliki tabele pa navajamo termine, katerih IPT presega 0.5, kar pomeni, da se v celotni bazi strokovnih besedil pojavljajo vsaj dvainpetdesetkrat (glej preglednico 3).

Najvišje vrednosti IPT dosegajo seveda najbolj splošni strokovni izrazi, ki se pojavljajo v večini, če ne celo vseh izbranih besedilih (prostor, mesto, Ljubljana, razvoj, območje, urbano, javno ...). Seveda se pojavljajo v številnih kombinacijah (urbani prostor, javni prostor, regionalni razvoj, razvojne zasnove, novi urbanizem ipd.).

Preglednica 3: IPT v strokovnih besedilih (za termine z IPT vsaj 0.5)

prostor	958	9,23
mesto/a/u	949	9,14
Ljubljana/e/i	756	7,28
mestna/i/o	697	6,72
razvoj	645	6,21
območje, območja	599	5,77
prostorsko/a/i	425	4,09
nova/o/l	416	4,01
Urban/o	413	3,98
sistem(i)	347	3,34
javno/i/e	321	3,09
Slovenija	300	2,89
železnica	271	2,61
promet	264	2,54
naselje, naselja	260	2,50
razvojno/a/i	244	2,35
del, delov	240	2,31
prometno/a/i	228	2,20
okolje	215	2,07
delo	213	2,05
zasnova, zasnove	204	1,97
urbanistično/a/i	192	1,85
svoje/a/i	190	1,83
stanovanjsko/a/i	189	1,82
bolj, bolje	187	1,80
projekt, projekti	185	1,78
park	179	1,72
pomen, pomeni	179	1,72
stanovanje, stanovanja	170	1,64
program, programi	168	1,62
regionalno/a/i	167	1,61
veliko/a/i	160	1,54
večje/a/i	154	1,48
potreba, potrebe	152	1,46
dejavnost(i)	151	1,45
zeleno/a/i	151	1,45
arhitektura	150	1,45
celo, celote, celostno	148	1,43
slika, slike	144	1,39
problem(i)	138	1,33
raven, ravni	138	1,33
cesta, ceste	137	1,32
posamezno/a/i	137	1,32
poselitev, poselitve	137	1,32
urejanje	136	1,31
lokacija/e	133	1,28
odprti/a/o	132	1,27
naravni/a/o	131	1,26
planiranje	130	1,25
prebivalec, prebivalstvo	130	1,25
najem(ni/no)	127	1,22

postaja, postaje	123	1,19
regija, regije	122	1,18
RS	122	1,18
gradnja/e/o	119	1,15
objekt, objekti	118	1,14
lokalno/e/i	116	1,12
struktura, strukture	116	1,12
politika, politike	113	1,09
kulturni/e	109	1,05
načrtovanje	109	1,05
različno/a/i	107	1,03
arhitekturno	105	1,01
čas	105	1,01
povezan/o	104	1,00
zasebno/a/i	103	0,99
trg, trgi	99	0,95
poseg, posegi	97	0,93
evropski	96	0,92
imeti	95	0,92
vpliv, vplivanje	95	0,92
kvaliteta/e	94	0,91
pogoj, pogoji	94	0,91
merilo/a	93	0,90
občina	92	0,89
osnova, osnovni	91	0,88
danes	90	0,87
koncept	89	0,86
oblikovanje/a	89	0,86
ponudba, ponudbe	87	0,84
proces, procesi	87	0,84
stroka, stroke	87	0,84
krajinski/o	86	0,83
predlo(i)	85	0,82
gospodarski/o/e	84	0,81
omogoča(jo)	84	0,81
raba, rabe	84	0,81
vloga, vloge	84	0,81
JPP	83	0,80
kakovost/i, kakovostno	83	0,80
ankete, anketirani	81	0,78
ljubljski/o/e	81	0,78
plan	81	0,78
ustrezno/a/i	81	0,78
potencial(i), potencialno	80	0,77
soseska, soseske	80	0,77
urbanizem	80	0,77
ureditev	80	0,77
varstvo, varstveni	80	0,77
programsko/a/i	79	0,76
rast(i)	78	0,75
obdobje/a	77	0,74
funkcija/e	75	0,72
integracija/e	75	0,72

oblika, oblike	75	0,72
slovensko/a/i	75	0,72
igra, igre	74	0,71
strategija, strategije	74	0,71
strokovno/a/i	74	0,71
obstoječe	73	0,70
transport	70	0,67
slabo	69	0,66
sociala, socialno	69	0,66
dostopnost(i)	67	0,65
določen(o)	66	0,64
spremembe	66	0,64
vir(i)	66	0,64
sektor	65	0,63
avtocesta/e, avtocestni	64	0,62
način/i	64	0,62
verjetno	64	0,62
dobro	63	0,61
faza(e)	63	0,61
predstavljati	63	0,61
uporaba, uporabe	63	0,61
varovanje	63	0,61
avtomobil	62	0,60
center	62	0,60
področje	62	0,60
prednost(i)	62	0,60
ukrepi	62	0,60
glavna/e/o	61	0,59
funkcionalno/e	60	0,58
kraj, kraji	59	0,57
podobe	58	0,56
razmer(e)	58	0,56
severno/a/i	58	0,56
svet	58	0,56
vidik(i)	58	0,56
analiza, analize	57	0,55
identitete	57	0,55
infrastruktura/e	57	0,55
Plečnik/a/ovo	57	0,55
tir(i)	57	0,55
nacionalni/e/o	55	0,53
odnos, odnosi	55	0,53
narava/e	54	0,52
neposredno/a/i	54	0,52
predvideno/a/i	54	0,52
prenova, prenove	54	0,52
sedanj(e/i)	54	0,52
širitev, širjenje	53	0,51
načrt	53	0,51
otrok, otroci	53	0,51
sredstva	53	0,51
osebni/o/a	52	0,50

Če pa poskušamo v prikazu vrednosti IPT poiskati problemska področja in določiti stopnjo njihovega pojavljanja, dobimo dokaj klasično sliko, ki nam je domača tako iz novinarskega kot tudi političnega diskurza. Na prvem mestu je vprašanje prometa, vključno z visokim IPT železnice, kar pa je delno posledica tako v bazo vključenega razpisa ureditve LPT kot tudi nekaj strokovnih člankov, ki se ukvarjajo s to problematiko. Sledi stanovanjska problematika, tej pa ekološka ter širše področje krajinske arhitekture. Presenečajo dokaj nizki indeksi za področje kulture ter predvsem gospodarstva. Tudi ko gremo v podrobne analize izbranih besedil, ugotavljamo, da sta (regionalni) gospodarski vidik ter nasploh ekonomski zorni kot odsotna iz analize trenutnih stanj ter tudi iz razvojnih predlogov.

Ob navedenem pa so največja tematska skupina strokovni izrazi takoj za tistimi z najvišjimi IPT, ki bi jih lahko označili kot sistemski diskurz (npr.: sistemi, strukture, ravni, celote, zasnove, politike, procesi, stroka, vloge, plan, ureditve, programi ...). Delno lahko prevlado sistemskega diskurza razumemo po notranji logiki strok, ki se ukvarjajo z urbanizmom, ker že v temelju predvidevajo, da so urbanistični problemi običajno kompleksni in večplastni. Podrobnejša analiza besedil pa kaže, da gre pogosto tudi za ujetost strok v upravno-politični diskurz. Tako strokovnjaki v analizah izhajajo iz trenutnega stanja in predvsem upravne ureditve konkretnih področij, kar pogosto vodi v diskurz, ki je bližji politiki kot strokovnosti. Povedano drugače, dejansko stanje in neustrezna regulacija oziroma (so)upravljanje konkretnih dejavnosti nastopajo kot miselni okvir, ki omejuje ne le strokovno emancipacijo, ampak tudi empatičnost.

Posledica je, da tudi veliko strokovnih diskurzov, celo člankov z znanstveno pretenzijo, zvenijo si-

stemsko prazno ter ne ponujajo niti ustrezne analize niti smernice prihodnjega razvoja, ampak se zadovoljijo z nizanjem modnega političnega diskurza, ki aktualno kombinira evropskost^[3] s trajnostnim razvojem.^[4] Sistemski diskurz, ki izhaja iz nekritične politične korektnosti, ostaja v neskladju med politično-razvojnimi načeli na eni strani ter konkretnimi problemi iz prakse, ki naj bi jih stroke poskušale analizirati, razumeti in reševati, na drugi.^[5] Tako resorsko-politični razvojni pogledi, predstavljeni v številnih t. i. belih knjigah, postajajo metadiskurzi in s tem izhodišče strokovnih pogledov.

Če poskušamo s frekvenčno analizo baze strokovnih besedil (glej preglednico 3) ugotavljati, kje natančno v prostoru vidijo strokovnjaki ključne urbanistične probleme in koliko poskušajo pri iskanju rešitev uporabljati komparativni pristop, hitro ugotovimo, da z izjemo člankov, ki se nanašajo na konkretne lokacije (Krajinski park Barje, urejanje obrežja Ljubljane in Save, vprašanje Masarykove in Vilharjeve ulice ob izgradnji LPC, Tivoli), ter člankov, ki izhajajo iz dediščine Plečnika, avtorji običajno ostajajo na splošni ravni in obravnavajo Ljubljano ali širšo regijo kot celoto. Občasno se omenja Koper in Maribor kot ostali najpomembnejši prizorišči urbanega sistema Slovenije. Najbolj presenetljivo pa je dejstvo, da v pogledih širše urbanistične stroke, ki smo jo zajeli v naši bazi člankov, skoraj ni komparativističnega pristopa. Tako, če izvzamemo nekajkrat omenjeno kulturno revitalizacijo Bilbao in omenjanje avstrijskega Gradca, ne srečamo analiz tujih primerov in načinov njihovega reševanja.

Edini širši, mednarodni okvir gledanja – z redkimi izjemami^[6] – torej ostajajo že omenjene bele knjige in priporočila Habitata. Primerjave, če so v analizah, pa se predvsem nanašajo na historične primerjave stanj na konkretnih loka-

cijah in na primerjave domačih statističnih podatkov. Čeprav se zavedamo, da pogosto ni možna neposredna primerjava sorodnih urbanih problematik zaradi številnih lokalno-regionalnih zgodovinskih, kulturnih, gospodarskih in upravnih posebnosti, je vseeno skrb zbujajoča ne le podložnost modi političnega evropskega diskurza, ampak tudi samozadostnost naših urbanističnih strok. Če lahko razumemo nekritičnost do prevladujoče politične kulture kot osebno pozicijo konkretnega strokovnjaka, pa težko razumemo »strokovnjaško« samozadostnost, ki jo lahko razberemo iz analiziranih besedil.

5. Problemi, predlogi in projekti – pogledi strok na konkretne urbanistične probleme

V nadaljevanju diskurzivne analize smo se usmerili v konkordančno vsebinsko analizo urbanističnih problemov, ki jih kot predmet analiz izpostavljajo strokovnjaki. S programskim paketom textSTAT smo najprej poiskali, kje v besedilih je govor o problemih in predlogih za njihovo reševanje ter morebiti tudi že o projektih kot operacionalizirani obliki predlogov. Konkordančne baze, ki smo jih oblikovali po korenih besed problem*, predlog*, projekt*, so nam bile v nadaljevanju izhodišče za vsebinsko analizo besedil. To smo izvedli z branjem strokovnih besedil. Po vsebinski analizi smo v nadaljevanju naredili za vse tri tematske sklope tipologije navezav, ki kažejo, o čem natančno pišejo strokovnjaki, ko govorijo o urbanističnih problemih, predlogih in projektih.

Najprej smo naredili vsebinsko analizo urbanističnih problemov, ki jih v Ljubljani zaznavajo strokov-

njaki (glej preglednico 4). Kot stalnica v razpravah o urbanističnih zagatah Ljubljane se je na prvem mestu pojavila prometna ureditev, ki vsebinsko sega od razprav o prometu nasploh prek prometnih problemov v Ljubljani in vprašanja poglobitve železnice vse do problemov sistema javnega potniškega prometa ter osebnih avtomobilov v mestu.

Prometu kot problemski stalnici sledi zelo poudarjena analiza ekološke problematike, ki se kaže na eni strani v skrbi za naravne habitate, ki obdajajo mesto (Barje, podtalnica, varstvo voda, neurejenost okolja), na drugi pa skozi problematiko »narave v mestu« ter ohranjanja kulturne urbane krajine (mestni parki, mestna krajina, odnos mesta do Tivolija, ambientalnost, krajinski prostor). Besedila o ekološki problematiki praviloma izhajajo iz diskurza trajnostnega razvoja in v nadaljevanju ali opozarjajo na premalo pozornosti, ki jo v Ljubljani namenjamo tej problematiki, ali pa analizirajo konkretne lokacije^[7] (Barje, obrežja Ljubljanice in Save, Tivoli ...).

Čeprav nočemo zanikati pomena ekološke problematike, lahko postavimo tezo, da se skozi ekološki diskurz dogaja tudi neke vrste rehierarhizacija med strokami, ki se ukvarjajo z urbanističnimi in prostorskimi problemi v širšem pomenu. Če je bilo v preteklosti področje krajinske arhitekture pogosto potisnjeno na obrobje, je ravno model trajnostnega razvoja tisti diskurz, ki omogoča njen izhod iz sence klasičnih urbanističnih tem ter prevlade urbanistov in arhitektov. Ob tem pa ni odveč pripomniti, da se tudi stroke, podobno kot laična javnost, na deklarativni ravni zelo zavzeto posvečajo vprašanju narave v mestu in njegovi okolici. Pri tem je zanimivo opozoriti na rezultate anketne raziskave Pogledi na Ljubljano, kjer so zlasti tujci, ki so dlje časa bivali v Ljubljani, opozarjali na slovensko »obsedenost« z naravo, čeprav je – v nasprotju z

večino večjih evropskih mest in ne le prestolnic – tu narava dejansko »pred domačim oknom«.^[8] Razloge za to lahko iščemo v desetletja prevladujočem pogledu na mesto kot nekaj, kar moramo »humanizirati«, kot se je celo glasil naslov ene od odmevnejših monografij s področja urbanizma in prostorskega razvoja (več o tem glej v Hočevvar, 2000).

Prometni in ekološki problematiki, ob opozarjanju na stanovanjsko, pa sledi širok vsebinski nabor, ki ga lahko uvrstimo pod sistemski urbanistični diskurz, ki se dotika večine temeljnih urbanističnih problemov (transformacija mesta, razpršene gradnje, planiranje) ter

opozarja tudi na politično (medresorske neuskklajenosti, neuskklajenosti interesnih skupin, naložbeni problematiki) ter teritorialno-upravno (vloga prestolnice, regionalni razvoj) dimenzijo urbanističnih problemov. Med drugimi problemi sta še (ne)zaposlenost in vandalizem. Po analizi problemov, ki jih v prispevkih obravnavajo strokovnjaki, smo analizirali njihove predloge, ki naj bi prispevali k reševanju urbanističnih razvojnih problematik (glej preglednico 5).

V nasprotju z zaznavanjem problemov v strokovnih besedilih so strokovnjaki pri predlogih konkretniji, a velik del te konkretnosti odpade na ocene natečaja za PCL, uvrščene v bazo. Tako se ob različnih predlogih

Preglednica 4: Problem/i – tematske navezave v strokovnih besedilih

aktualni 2x	poglobitve železnice 4x
ambientalni	prestolnice
definicije regionalnih središč	promet 5x
ekološki 6x	prometa v LJ 5x
financiranja zdravstva	propadanje tradicionalnih industrijskih in rudarskih mest
identitete mesta 2x	ranljivost barjanskega prostora 2x
institucionalni 3x	razvoja/transformacije mesta 5x
javni mestni parki	razlikovanja arhitektura-urbanizem
kakovosti (bivalnega) okolja 4x	razpršene gradnje 4x
kmetijskih zemljišč	razvojni 3x
komunalne infrastrukture	regionalnih funkcij in regionalnih objektov
lakote po investicijah	sistema JPP 2x
lokalni	stanovanjski 6x
medresorske (ne)uskklajenosti	suburbanizacije
mestne krajine 2x	urbane revščine (brezdomstva)
mestni	urbanih območij
načrtovanja golf igrišča na Barju	urbanih storitev 4x
nadzora nad rabo prostora 3x	urbanizma/urbanistični 5x
narave v mestu	urbano-ekonomski
(ne)dostopnost stanovanj	urejanja obvodnih območij
neskladja interesnih skupin	vandalizma 2x
neurejenost okolja	varstva voda
nezaposlenosti	vključevanja krajinskega prostora v mesto 2x
odnosa mesta do Tivolija	zapiranje vedute na grad 2x
ohranjanja kulturne krajine	zaposlitvene mobilnosti
osebni avtomobilov	zasebnih najemnih stanovanj
planiranja	
podtalnice 2x	

Preglednica 5: Predlog/i – tematske navezave v strokovnih besedilih

alternativni 2x	preнове območij
Barje 3x	Razvojne strategije RS 4x
celotne preureditve	prometnih povezav 2x
izboljšanja kvalitete stanovanjskih območij	prostorskega planiranja
izboljšanje kvalitete okolja 4x	razvojni 4x
izgradnje nadstandardnih stanovanj	Regionalne členitve RS 3x
Ljubljana	regulacije zasebnega najemništva 2x
ljublanskega zelenega sistema	režima varovanja 2x
Masarykova cesta 4x	Strategije prostorskega razvoja RS 3x
multisektorski pristop 2x	šmartinski podhod
novi mestni park 2x	tematski park skulptur (med Masarykovo cesto in železnico)
novi tipi mestne krajine	urbanih storitev
novega mestnega rekreacijskega parka	ureditve obrežja Save 2x
obrobne pozidave	varovanja 3x
ohranitve knjižarne DZS 2x	vizualno poudarjenega linearnega izteka Masarykove
omejevanje zasebnega prometa	zasnove poselitve v urbani regiji Ljubljane
PCL 7x	zgodovinskega decentraliziranega poselitvenega modela 3x
Plečnikov regulacijski načrt 4x	železnica – omrežje 3x
poglobitev železnice	železniška postaja 7x
postopnega izgrajevanja mesta (Plečnik) 3x	

Preglednica 6: Projekt/i – tematske navezave v strokovnih besedilih

AC	policentrični razvoj
BS 3	politiki
državni	predlogi, rešitve 2x
EMO – Evropska mestna opazovalnica 20x	preнове 2x
evropska mesta	projekt arhitekta Alsopa
internacionalni	projekt FAST
javni interes	projekti EU
JPP 4x	projekti intenzivnega kmetovanja
kataster stavb	rast mesta
konkretni	raziskovalni projekt 3x
Krajinski park Barje 3x	razvojni 7x
kritika	regionalni prostorski 3x
Le Corbusier	središče LJ
ljubljska postaja (PCL) 12 x	staranje prebivalstva
medobčinski	šolski
mestni zeleni sistem	trajnostni razvoj LJ
Navje	tramvaj 3X
Nove Jarše	tuji primer
nove soseke	urbane skulpture
novi načini projektiranja 4x	utopični
organizacija	vloga mesta
prometno-logistični center 5x	varovanje okolja
podoba mesta	zeleno površine

ureditve PCL in železniške postaje na to vsebino vežejo še predlogi ureditve železniškega omrežja, poglobitve železnice ter prometnih povezav in bolj konkretno predvsem ureditev Masarykove ulice, a tudi razmišljanja o ohranitvi knjižarne DZS. Urbanističnim in arhitekturnim predlogom ureditve PCL sledi sklop predlogov, vezanih na Krajinski park Barje kot nov mestni park, in konkretni predlogi ureditve novih parkov v samem mestu ter predlogi ureditve obrežja Save. S temi krajinsko-arhitekturnimi tematikami (tudi razprave o zelenem sistemu Ljubljane^[9] in novih tipih mestne krajine) so večinoma povezani tudi predlogi o varovanju ter izboljšanju kakovosti okolja.

Prevladujočima tematikama sledijo še predlogi o regulaciji stanovanjske problematike, kjer avtorji po analizi tujih izkušenj vidijo možne rešitve predvsem v izboljšanju politik regulacije zasebnega najemništva ter v urbanističnih politikah pestrejšje ponudbe najemnih in za prodajo namenjenih stanovanj. V manjšem obsegu pa najdemo prostorsko-planske predloge družbeno-prostorskega razvoja na ravni države in regije. Ti predvsem nastopajo kot referenčne točke za konkretne probleme Ljubljane. Kot referenčni okvir pa se pogosto omenjajo Plečnik in njegov regulacijski načrt ter ideja postopne izgradnje mesta. Plečnikovi pogledi, kljub časovni oddaljenosti, se tako še vedno pojavljajo v strokovnih krogih kot temeljna referenčna točka in izhodišče za večino razmislekov o prihodnjem urbanem razvoju Ljubljane. Pri tem ni odveč pripomniti, da avtorji ne posvečajo večje pozornosti povojnemu urbanističnemu razvoju Ljubljane, razen ko gre za historične primerjave pozidave.

V celoti gledano lahko predloge strokovnjakov o reševanju aktualnih urbanističnih problemov razvrstimo v dve skupini. Prevladujoči so vezani na konkretne lokacije (PCL, Bar-

je, obrežje Save) in sektorske politike (stanovanjska problematika, skrb za kulturno krajino). Čeprav se strokovnjaki ob obravnavi urbanističnih in prostorskih problemov Ljubljane običajno zatekajo k sistemskemu diskurzu, ki se meša s političnim, pa na ravni predlogov ne najdemo poskusov celostnega pogleda na obravnavane problematike, ki bi izhajali iz kompleksnosti obravnavanih problematik ter, zavedajoč se te kompleksnosti, poskušali tudi iskati odgovore in rešitve. Običajno se rešitve iščejo le znotraj sektorskih in ožjih strokovnih omejitev, kar se kaže tudi v dejstvu, da v bazi strokovnih člankov resnično ne najdemo niti interdisciplinarnih pristopov niti poskusov sodelovanja avtorjev iz različnih strok. To vsekakor kaže na prevladovanje strokovne samozadostnosti in na pomanjkanje komunikacije med strokami, ki se ukvarjajo s podobnimi, če ne celo identičnimi problemi. Pomanjkanje komunikacije se kaže tudi pri analizi citiranj in uporabljenih literature, kjer večina omenja le lastno (minulo) delo ter delo organizacij oziroma zavodov, ki jim pripadajo (o tem glej več v sklepu članka).

V sklopu analize problemov, predlogov in projektov smo v sklepnih fazah naredili še analizo projektov, ki jih strokovnjaki v besedilih ali predlagajo ali analizirajo njihovo uspešnost.

Med omenjenimi projekti sta najopaznejša EMO – Evropska mestna opazovalnica, pri katerem so bili kot partnerji udeleženi domači strokovnjaki, vanj pa je bila vključena tudi Ljubljana, in PCL, na katero se vežejo tudi razprave o projektih JPP in možni ponovni uvedbi tramvaja kot tudi ideje o (regionalnem) prometno-logističnem centru. Sledijo navedbe raziskovalnih in razvojnih projektov, kjer pa gre običajno le za sklicevanja na minula dela konkretnih avtorjev ali raziskovalnih in svetovalnih skupin/organizacij, ki jim pripadajo. V razpravah o konkretnih

mestnih problematikah pa se avtorji pogosto sklicujejo tudi na že uresničene projekte v Ljubljani (BS 3, Nove Jarše, Navje). Sledi sklop, ki je vezan na Krajinski park Barje in večjo vlogo mestnih zelenih površin (glej preglednico 6).

Na ravni splošnejših razmišljanj o prihodnjih projektih pa najdemo tako ideje o novih načinih projektiranja kot tudi vprašanja usklajevanja upravno-teritorialnih ravni ter vloge politike in raznovrstnosti (javnih) interesov. V ospredju je predvsem pogled na širšo urbano regijo kot tisto celoto, iz katere moramo izhajati pri načrtovanju prostorskega razvoja. Ob tem pa številni strokovnjaki opozarjajo na problematiko medobčinskega usklajevanja in nerazrešen odnos med Ljubljano in državo glede vloge prestolnice. Presenetljivo pa je, da se sicer ob redkem poudarjanju aktivne vloge mesta na ravni razvojnih in prostorskih razvojnih politik zelo malo govori o internacionalizaciji povezovanja in delovanja na mestni ravni (več o tem glej v Hočevar, 2000).

Če gledamo na sklop problemi, predlogi, projekti, ki je predmet vsebinske analize strokovnih besedil v tem poglavju, lahko rečemo, da se domači strokovnjaki ali ukvarjajo z velikimi zgodbami, ki se pogosto nanašajo na prostorski sistem Republike Slovenije in bele knjige, in velikimi večnimi problemi mest (prometna in stanovanjska politika) ali pa se lotevajo konkretnih malih, a vsekakor pomembnih problemov ter poskušajo podati strokovne smernice za njihovo reševanje. Redko pa te smernice prevajajo v bolj operacionalizirane predloge konkretnih projektov.

Diskurzivna polja, ki prevladujejo v strokovnih razpravah, običajno vključujejo že omenjeni splošni sistemski diskurz (sistemi, strukture, ravni, deli, celote ...), ki je seveda dopolnjen s konkretnimi terminološkimi slovarji posameznih strok.

Ta diskurz pogosto išče svoj referenčni okvir v politično zaželenih metarazvojnih zgodbah. Te so pogosto preveč abstraktno neoprijemljive in s tem seveda tudi omejene v svojem spoznavnem dometu. Ob sistemskem diskurzu pa je pri večini strokovnjakov prisotna še sintagma trajnostnega razvoja kot prevladujoči razvojni model. Vztrajanje pri »ekološkosti« rešitev pogosto izzveni kot privesek sistemskemu pristopu in ne kot njegov enakovreden del. V strokovnih besedilih pa je presenetljiv izostanek poskusov interdisciplinarnih sinergij in primerjalnega diskurza. Avtorji večinoma ostajajo tako znotraj svojih primarnih strok kot tudi znotraj institucionalnih okvirov, ko gre za skupinske prispevke. Če pa že nastajajo primerjave, so te ali na regionalni ravni (Ljubljana, Celje, Koper, Maribor) ali meddržavni. Ni pa poskusov, ko bi strokovnjaki izhajali iz evropskih mest, primerljivih po obsegu in dinamiki, ter poskušali iz njihovih t. i. dobrih praks poiskati primerne rešitve za Ljubljano in ljubljansko regijo.

6. Novinarski pogledi na ljubljanske probleme, predloge in projekte

Ker se pri celotnem raziskovalnem projektu Diskurzivna analiza pogledov na Ljubljano ob strokovnih pogledih ukvarjamo tudi z novinarskimi, smo, izhajajoč iz baze aktualnih novinarskih člankov, v nadaljevanju analizirali, kakšni so pogledi novinarjev in publicistov na prostorske, razvojne in urbanistične probleme Ljubljane. Seveda se zavedamo, da je logika novinarskega diskurza veliko bolj vezana na aktualno dogajanje. Podobno kot pri izbranih strokovnih člankih smo tudi pri novinarskih in publicističnih pogledih na Ljubljano izvedli konkordančno analizo problemov, predlogov in

projektov. Aktualnost novinarsko-publicističnega diskurza je lepo vidna iz nabora problemov, ki jih zaznavajo v prispevkih. Tako so – ob problemih (javnega) prometa v Ljubljani in pisanju o urbanističnih problemih Ljubljane nasploh – v ospredju tri lokacije: Kolizej, Cukrarna in vprašanje (novega) stadiona. Pri tem so novinarji in pub-

licisti bolj kritični in npr. opozarjajo na samovšečno držo posameznih domačih arhitektov in neobremenjenost tujih z lokalnimi zdrahami, kar je lahko prednost pri reševanju posameznih arhitekturnih in urbanističnih problematik. Pri analizi trenutnega stanja bolj kot strokovnjaki opozarjajo na neustrezno (so)upravljanje, ki se kaže

tako v neusklajenosti zakonodaje kot tudi »neučinkovitosti« in »kaotičnosti Ljubljane«, ki se jim kaže predvsem kot »menedžerski problem« (glej preglednico 7).

Če je za strokovne diskurze značilno spogledovanje z modelom trajnostnega razvoja, lahko rečemo, da so novinarsko-publicistični prispevki prežeti z diskurzom urbanih kultur, ki je v anglosaški tradiciji značilen za kulturne študije in kulturno geografijo. Zlasti publicistični prispevki, ki so osvobojeni dnevnega in tedenskega poročanja, gledajo na Ljubljano kot omrežje raznovrstnih in pogosto tudi konfliktnih kultur, ki se kažejo kot različne prakse (so)bivanja in delovanja v mestu. Tako je govor o problemih mentalitet, o neustreznih kulturnih politikah, ki vodijo v razvojno zaostajanje in neprepoznavnost. Izostanek tovrstnih analiz v strokovnih prispevkih pa lahko pripišemo vztrajanju pri klasičnih urbanističnih in fizičnogeografskih deskriptivnih metodah, ki ne sledijo sodobnim tokovom analiz urbanih kompleksnosti.

Pri analizah predlogov so novinarski prispevki skromnejši od strokovnih in predvsem analizirajo predloge gradbenih lobijev in mestne oblasti. Tako beseda zopet teče o Kolizeju, stadionu, Cukrarni in novi lokaciji za umetniške akademije. Pri analizah predlogov pa novinarji večkrat segajo po tujih primerjavah (Bilbao, Graz). Ob tem se lotevajo še analiz predlogov novih zakonov in opozarjajo na morebitne zakonske luknje ter težave pri izvedbi zakonodaje v praksi (glej preglednico 8).

Zanimivo je, da so novinarji, zlasti pri pisanju o Kolizeju, če ga primerjamo s publicističnimi odzivi strok, strpnější in bolj odprti za vključevanje tujih strokovnjakov v reševanje arhitekturnih in urbanističnih problemov Ljubljane. Pri poročanju o mestnih politikah pa so opazni predlogi Mihe Jazbinška

Preglednica 7: Problem/i – navezave v časopisnih člankih

arhitekturnega dialoga med starim in novim	povezave mestnega središča s Tivolijem
arhitekturnih spomenikov 4x	prepoznavnosti objektov v prostoru
Cukrarna (kot bodoči Orsay)	prometa v LJ 5x
Cukrarne 5x	razvojni 2x
dvoran v LJ	reševanje s pomočjo (neobremenjenih) tujih arhitektov
Grad Kodeljevo	reševanje v dialogu z lastniki
javnega prometa v LJ 3x	samovšečna drža posameznikov (domačih arhitektov)
kaotičnost LJ kot menedžerski problem	spomeniškega varstva 3x
kulturnega razvoja LJ	privatizirane ploščadi GR 2x
lastnine zemljišč	stadion (propadanje/obnova/zaščita/denacionalizacija) 6x
MB in CE bolje rešujeta prostorske probleme kot LJ 3x	stanovanjski
mentalitete 2x	strokovni 2x
mest (ki bodo razvojno zaspala)	treh umetniških akademij
nesposobne oblasti, neučinkovite uprave 3x	urbanistični 8x
neusklajene zakonodaje	varovanja dediščine
novi Kolizej 8x	Vzhodne Evrope
novi stadion 3x	zaščita/obnova Kolizeja 8x
politike urbanizacije 2x	

Preglednica 8: Predlog/i – navezave v časopisnih člankih

alternativni za PCL	odprodaji Kolezije in občinskega dela v Iliriji
Cukrarna (prenova) 3x	ohranjanja »silhuete«
DARS-a	oživljanja mestnega jedra
generalnega plana urbanističnega razvoja Ljubljane	PCL 3x
Holding (svet javnih podjetij) 2x	pitna voda
Kolizej (zaščita) 5X	Ravnikarjev za Trg revolucije 2x
Maximarket	spomeniško varstvo 2x
multikino	sprememb dolgoročnega plana MOL 2x
novega zakona o varstvu kulturne dediščine	stadion (kot spomenik državnega pomena) 4x
novi Kolizej 10x	umetniške akademije (lokacija) 2x
novi stadion Stožice 8x	urbanističnih sprememb
obnovo stadiona 7x	zakona o železniškem prometu (iz l. 1999)
odloka o določitvi imen ulic	

in Janeza Sodrznika kot najdejavnejših predstavnikov opozicije v mestnem svetu. Čeprav je za njihovi predlogi pogosto le proceduralna politična igra med mestno oblastjo in opozicijo, je dejstvo, da v časopisih ne zasledimo velikokrat predlogov mestnih svetnikov vladajoče oblasti, kar kaže, da mestni svetni ^[10] prostor poglobljene razprave o razvojnih problematikah Ljubljane.

Narek aktualnosti se v novinarsko-publicističnih prispevkih najizraziteje pokaže pri analizah projektov. Od celotne konkordančne analize sklopa projektov v bazi izbranih novinarsko-publicističnih prispevkov se jih več kot polovica ukvarja z najbolj razvpitim in tudi v strokovnih krogih predvsem kritiziranim primerom novega Kolizeja. Ta negativni odnos arhitekturne in urbanistične stroke do predlaganega projekta in predvsem do izvedbe natečaja kljub vsej problematičnosti odnosa med mestno oblastjo in gradbenimi lobiji kaže predvsem nepripravljenost domače stroke za odprte mednarodne natečaje, kar je običajna praksa v urbanistično in arhitekturno razvitih prestolnicah (glej preglednico 9).

Tako novinarski prispevki in publicistični odzivi domačih strokovnjakov ob pisanju o Kolizeju opozarjajo na to, da sta v ozadju delniška družba in zasebni investicijski projekt, da gre pri prvonagrajenem projektu za kopijo belgijskega muzeja istih avtorjev in da je »finski predlog boljši«. Problematizirajo tudi potrebo po mednarodnem natečaju in neposredno postavljajo vprašanje »zakaj tujci?«. Namesto da bi se razmišljalo o nepripravljenosti mesta Ljubljane za sodelovanje z zasebnimi investitorji in o nujnosti odpiranja strok, se v novinarskih in predvsem publicističnih odzivih brani stari Kolizej in nujnost njegove spomeniške zaščite. Na delu sta torej patriotski diskurz, ki je namenjen za zaščito nedotakljivosti domačih strok, in spome-

niškoarstveni diskurz, ki vztraja pri zaščiti stavbne dediščine – podprti tudi z opozarjanjem na »problem mestne vedute«, brez vpraševanja o smotnosti in pomembnosti konkretnih zgodovinskih stavb in o njihovi novi namembnosti. Le izjemoma v publicističnih prispevkih najdemo manj obremenjen objektivni poskus analize fenomena Kolizej, ki poskuša odgovarjati na vprašanje, ali gre za dober projekt. Poskus tega pa je predvsem opazen pri peščici mlajše in srednje gene-

racije arhitekturnih in urbanističnih kritikov, ki tudi opozarjajo na nekozmopolitizem Ljubljane.

Razpravi o Kolizeju sledi po obsegu druga vroča tema, vprašanje stadiona. Če lahko rečemo, da gre pri Kolizeju predvsem za problem užajenih domačih strok, se vprašanje obnove starega ali izgradnje novega stadiona dogaja večinoma znotraj političnega diskurza. Izhajajoč iz vprašanja denacionalizacije in spomeniške zaščite starega stadio-

Preglednica 9: Projekt/i – navezave v časopisnih člankih

(ne)kozmopolitizem LJ 2x	megaprojekti 4x
akademij na Metelkovi 2x	mestni 2x
arhitekturna kriza LJ 2x	mladinski hotel
Barcelona – kulturni projekt 3x	nadstrešnice na avtobusnih postajah – kot prvi projekt zasebno-javnega partnerstva 3x
Bilbao (Guggenheim) 4x	natečaji 4x
celotne ureditve stare LJ	Nebotičnik 3x
cerkev v Podutiku	nedokončani 6x
Cukrarna	novi bazen Ilirija 2x
dežnik arhitektura	obvozni obroč
džamija (projekt iz 80. let) 4x	operno-baletnega poletja v CD 2x
garažna hiša Šarabon 3x	patriotski
goriški teater	PCL/nova železniška postaja 41x
Gradec	preнове fasad
izgradnje stanovanj v MOL 2x	preнове Mercatorjevih blagovnic 10x
javni projekti 3x	principi projektiranja 2x
javno-privatno partnerstvo 5x	projektni svet 3x
Kolizej 81x	razvojni 9x
Kolizej – anketa 6x	Spar
Kolizej – delniška družba 3x	stadion 16x
Kolizej – dober projekt 6x	stadion – stari in denacionalizacija 3x
Kolizej – finski predlog kot boljši 4x	stadion – zaščita in obnova starega 7x
Kolizej – kopija belgijskega muzeja 9x	stadion kot nacionalni projekt 5x
Kolizej – kot nova atrakcija 5x	stadion novi – Stožice 13x
Kolizej – mednarodni natečaj 10x	strateški MOL 4x
Kolizej – zasebni investicijski projekt 15x	Šumi – multikino 11x
Kolizej – spomeniško varstvo 11x	urbani management (ki manjka LJ) 4x
Kolizej – stari in izselitev stanovalcev 2x	urbanisti (kot rzsodniki pri projektih) 2x
Kolizej – zakaj tujci 12x	ureditve kanalizacije v Rakovi jelši
Kolizej – problem mestne vedute/silhuete 9x	večnivojske športne dvorane
Krajinski park Barje 2x	vloga arhitektov pri projektih 9x
LPP/JPP 5x	vloga kapitala 3x
Maximarket	vzpenjača 3x

na gre debata predvsem v smeri (ne)primernosti starega stadiona za sodobne potrebe in ob tem se pojavi vprašanje o nacionalnem pomenu projekta novega stadiona. Politična obremenjenost razprave pa postavlja strokovno argumentacijo v stransko vlogo.

Na tretjem mestu je razprava o projektu Potniškega centra Ljubljana. Gre za projekt, ki je v trenutni fazi še najmanj spolitiziran. Novinarji in arhitekturno-urbanistični kritiki pa opozarjajo, da gre za megaprojekt, pri katerem so opazni številni interesi po visokih dobičkih, kar pomeni, da lahko v prihodnosti pričakujemo politizacijo projekta PCL. V nadaljevanju sta pomembnejši temi še novi Šumi ter prenova Mercatorjevih blagovnic, kar je bilo tema v precej novinarskih prispevkih, čeprav je treba opozoriti, da gre verjetno tudi za zakrito obliko korporativnega komuniciranja z javnostjo. Od »manjših« projektov se večkrat omenja še: vzpenjačo, Krajinski park Barje, garažno hišo Šarabon, izgradnjo džamije, kjer opozarjajo na stari projekt iz osemdesetih, nove nadstreške na postajah LPP kot izvedbeno dokaj ponesrečeno obliko javno-zasebnega partnerstva, in novi bazen Ilirija. Od tujih projektov, ki jih predvsem arhitekturni kritiki navajajo kot uspešne primere, sta v ospredju baskovski Bilbao in katalonska prestolnica Barcelona. Na bolj splošni ravni se v novinarskih člankih razpravlja o javnih projektih ter praksah javno-zasebnih partnerstev, ki so običajna praksa pri operacionalizaciji in izvedbi urbanističnih projektov v tujini.

Če ob koncu poglavja primerjamo strokovne in novinarsko-publicistične poglede na arhitekturne in urbanistične razvojne probleme Ljubljane, lahko rečemo, da se tematsko ne razlikujejo pretirano v poglavitnih problemskih poudarkih. Dokler je pri strokovnih prispevkih prevladujoč s konkretnimi strokovnimi terminologijami prepređen sistemski diskurz, je za novinarske in še zlasti

publicistične prispevke značilen pogled skozi optiko urbanih kultur, ki gleda na mestno problematiko v luči konfliktov interesov in mentalitet. Presenetljivo je tudi, da so publicistični prispevki dosti bolj komparativni in kritični kot strokovni. Pri tem je treba priznati, da gre pri publicističnih prispevkih za peščico uveljavljenih arhitekturno-urbanističnih kritikov, ki so se običajno šolali v istih šolah in diskurzih kot strokovna javnost, a so očitno v publicistično-kritični dejavnosti bolj odprti tako za sodobne poglede na urbane problematike kot so tudi bolje seznanjeni z uspešnim reševanjem podobnih problemov v tujini.

7. Sklep: Problem samozadostnega systemskega diskurza

Ker smo ugotovitve naše diskurzivne analize po posameznih ravneh predstavili v prejšnjih poglavjih, v sklepu povzemamo le temeljne ugotovitve. Za aktualne strokovne poglede na urbanistične probleme Ljubljane je značilno:

1. da običajno izhajajo iz systemskega diskurza, ki z naborom izrazov, kot so sistemi, strukture, ravni, celote, politike, procesi, stroka, vloge, plan, sicer navidezno zagotavlja kompleksnost pristopa, a se ta v posameznih člankih izkaže kot pretirano abstraktna;
2. da se sistemski diskurz prepleta in dopolnjuje s političnim diskurzom, ki kot ključni smeri razvoja poudarja evropskost in ekološkost, pri prepletanju pa strokovnjaki večinoma jemljejo priporočila politikov, podanih v t. i. belih knjigah brez pričakovane kritične distance;
3. da je prehod s te abstraktno-sistemske ravni na obravnavo kon-

kretnih problemov skorajda nemogoč in zato strokovnjaki ali ostajajo na ravni systemsko-abstraktnih obravnjav in ne ponujajo konkretnih strokovnih predlogov za reševanje analiziranih problematik ali pa se zatečejo v ožje terminološke okvire svoje konkretne stroke ter se lotevajo analize konkretnih primerov dokaj deskriptivno in tudi pri ponujanju predlogov za njihovo reševanje ne gledajo na širše pove-zave in posledice;

4. da je diskurz modela trajnostnega razvoja, z izjemo nekaterih lokacijsko konkretnih prispevkov s področja krajinske arhitekture, le politično zaželeni privesek systemskemu diskurzu;
5. da je za domače strokovnjake značilna izrazita nesinergičnost ob pogledih na Ljubljano, saj praviloma vztrajajo v svojih ožjih profesionalnih in institucionalnih okvirih;
6. da so publicistična besedila, ki jih zasledimo v nestrokovnih, laičnih, splošni javnosti namenjenih tiskanih medijih, bolj kritična in aplikativna ter imajo pogosto kompleksnejši primerjalni zorni kot kot pa prispevki strokovnjakov v strokovni periodiki.

Rezultati diskurzivne analize aktualnih strokovnih pogledov na urbanistične probleme Ljubljane, ki smo jih raziskovali, kažejo, da je domača stroka, ki se ukvarja z urbanistično in arhitekturno problematiko, izrazito zaprta. Zaprtost se kaže tako pri sodelovanju med strokovnjaki sorodnih strok kot tudi pri sodobnejših kompleksnejših interdisciplinarnih pristopih. Predvsem pa prevladujoči abstraktno-sistemski diskurz onemogoča zaznavanje vse kompleksnosti sodobne urbanosti in izključuje številne družbene in predvsem kulturološke vsebine^[11] ki postajajo ne le vedno pomembnejši del konkretne urbane prepoznavnosti, ampak tudi eden

od temeljev strokovnega konceptualnega aparata. Tako se razvojni problem Ljubljane ne kaže le kot samozadostnost političnega sistema, ampak tudi kot ozka strokovna samozadostnost, ki očitno še ni zmožna ne odprtosti do drugih strok ne kritične strokovne distance do mestnih politik.

Dr. Franc Trček, univ. dipl. soc., Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
E-pošta: franc.trcek@fdv.uni-lj.si

Opombe

Več o analizi besedil in diskurzivni analizi glej v: Fairclough, 2004, Splichal in Bekeš, 1990, Toolan, 2002, Wodak in Meye, 2001, Wooffitt, 2005.

Izbor člankov in oblikovanje baze strokovnih in novinarskih besedil o aktualnih urbanističnih problemih Ljubljane sta bila del raziskovalnega projekta *Diskurzivna analiza besedil o (ljubljskem) urbanizmu*, ki smo ga sodelavci Centra za prostorsko sociologijo izvedli v obdobju 2005–2006 za naročnika Mestno občino Ljubljana. Podrobne informacije o merilih izbora in o besedilih, uvrščenih v obe bazi, so dostopne v raziskovanem poročilu projekta (Kos et al., 2006).

Npr.: »Na evropski ravni lahko pričakujemo, da bosta skupni evropski trg in razvoj omrežja hitrega transporta povzročila tehnološke in strukturno-ekonomske spremembe urbanega sistema. Spremembe bodo nastajale tudi pod vplivom novejših geopolitičnih sprememb oziroma sprememb družbenopolitičnega konteksta razvoja držav vzhodne Evrope.«

Npr.: »V obdobju tesnejšega evropskega povezovanja je ključnega pomena upoštevanje priporočil evropske prostorske politike za trajnostni prostorski razvoj celotne evropske celine.«

Lep primer systemskega diskurza je naslednji citat, ki naj bi v sklepu članka nakazal »ukrepe in instrumente«: »Planiranje in

urejanje prostora, posebej področja urbanizacije in urbanega razvoja, sodita med področji, v katerih je nujno doseči obsežne strukturne spremembe. Te morajo ustrezati novim razvojnim pogojem, narekovanim od tranzicijskih procesov, kot so npr. razvoj tržne ekonomije, naraščanje prevlade zasebne pobude pri posegih v prostor ter naraščanje pomena urbane konkurenčnosti, torej procesov, ki so v vseh zahodnoevropskih in visoko urbaniziranih državah močno vpeti v sistem planiranja in predstavljajo tudi izhodiščne točke državnih razvojnih politik. Po drugi strani so spremembe in procesi prilagajanj potrebni tudi zaradi pričakovanega vključevanja Slovenije v Evropsko unijo oziroma širšega procesa povezovanja z Evropo, ki sloni na ekonomskih, političnih, kulturnih, znanstvenih, infrastrukturnih in informacijskih ter drugih oblikah sodelovanja s posameznimi državami in mednarodnimi institucijami.«

Uporaba primerjalnega pristopa je opazna v strokovnem članku o zagatah stanovanjske politike.

Npr.: »Kot urejena kulturna krajina z gozdnatim zaledjem je bil privlačna točka sprehajalcev še pred formalno preobrazbo v maniri takratnih javnih parkov s prvinami krajinskega sloga. Čeprav je danes Tivoli zavarovan kot spomenik oblikovane narave pa tudi kot naravno območje Šišenskega in Tivolskega hriba, se je njegovo varovanje zagotovilo z rabo in nespremenjenimi potrebami meščanov do tega prostora.«

Tako je ena od tujih državljanek, vključenih v raziskavo, v eseju o Ljubljani celo napisala, da je v Ljubljani preveč narave in da »manjka asfalta«.

»Na tej točki gre zeleni sistem razumeti tudi kot interventni poseg, saj opozarja na neuskajeno in neakovostno prostorsko urbanistično načrtovanje, v katerem prevladujejo interesi posameznih sektorjev in tudi investitorjev, kar pa ni samo slovenska značilnost. Povedano drugače: samostojen ali celo končan projekt mestnega zelenega sistema ni potreben v tistih mestih, kjer so zelene površine že sestavni del kakovostno oblikovanih mestnih površin.«

V povezavi s sestavo mestnega sveta je treba pripomniti, da ga večinoma sestavlja

druga garnitura politikov političnih strank nacionalnega značaja ter določeni politični veljaki posameznih strank, ki običajno niso izvoljeni v parlament. Takšna zasedba pa je, če jo primerjamo s praksami na zahodu (npr. na Dunaju), prepogosto le preslikava političnih iger iz parlamenta tudi v mestnem svetu, namesto da bi svetniki zastopali interese in probleme »svojih« mestnih četrti in reševali razvojna vprašanja mesta.

Takšen klasični pristop, kjer se na urbanistične poglede gleda brez vključevanja raznovrstnosti kultur, mentalitet, interesov v analizo, pa lahko po svoji notranji sistemski logiki hitro pripelje do diskurzov o nujnosti »humanizacije« urbanega ter »več narave v mestu«.

Literatura

Fairclough, Norman (2004) *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*, London: Routledge.

Hočevar, Marjan (2000) *Novi urbani trendi: prizorišča v mestih – omrežja med mesti*, Fakulteta za družbene vede (Zbirka Znanstvena knjižnica), Ljubljana.

Kos, Drago, et al. (2006) *Diskurzivna analiza besedil o (ljubljskem) urbanizmu*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za prostorsko sociologijo (raziskovalno poročilo).

Splichal, Slavko, in Bekeš, Andrej (1990) *Analiza besedil: statistična obravnava jezikovnih podatkov v družboslovnih raziskavah*, Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Toolan, Michael, J. (2002) *Critical Discourse Analysis: Critical Concepts in Linguistics*, London: Routledge.

Trček, Franc (2002) *Ljubljana: iz vasi kablov v info-urbani habitat*. V: Drago, Kos (ur.): *Sociološke podobe Ljubljane*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka Teorija in praksa), str. 81–96.

Wodak, Ruth, in Meye, Michael (2001) *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage.

Wooffitt, Robin (2005) *Conversation Analysis and Discourse Analysis: A Comparative and Critical Introduction*, London: Sage.